university of groningen

umcg

University of Groningen

Peter Debye en de Commissie-Terlouw

Bosscher, D.F.J.

Published in:
Studium: Tijdschrift voor Wetenschaps- en Universiteitsgeschiedenis

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2009

Link to publication in University of Groningen/UMCG research database

Citation for published version (APA):
Bosscher, D. F. J. (2009). Peter Debye en de Commissie-Terlouw. *Studium: Tijdschrift voor Wetenschaps- en Universiteitsgeschiedenis*, *2*(2009), 19 - 20.

Copyright
Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the “Taverne” license. More information can be found on the University of Groningen website: https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment.

Take-down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): http://www.rug.nl/research/portal. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Download date: 06-11-2026

Studium 2 (2009) 19-20

Peter Debye en de Commissie-Terlouw

Reactie op het discussiedossier over Debye in het vorige nummer van *Studium*

DOEKO BOSSCHER*

In zijn opiniërende artikel over de kwestie-Debye spreekt Klaas van Berkel van 'een onbevredigende afloop'. De Commissie-Terlouw, die de universiteiten van Utrecht en Maastricht moest adviseren over de naamgeving van een wetenschappelijk instituut en een wetenschappelijke prijs, kon met het NIOD-rapport alle kanten uit en koos volgens Van Berkel de verkeerde. Hij verwijt de commissie juridisch formalisme. Medeoorzaak van haar falen was de morele vrijblijvendheid van het door Martijn Eijckhoff geschreven rapport. Had Eickhoff meer afkeuring in zijn oordeel gelegd, dan hadden Terlouw c.s. negatief moeten adviseren. Nu was het resultaat dat Maastricht Peter Debye weliswaar de rug toekeerde, maar dat Utrecht de naam van het instituut handhaafde. Van Berkel betreurt dat, met als argument dat Debye 'veel te lang loyaal is geweest aan een crimineel en immoreel regime om nog een lichtend voorbeeld te zijn'.

In zijn stuk onthult Van Berkel ook dat Theo van Boven, één van de leden van de Commissie-Terlouw, naderhand zijn eigen straatje heeft schoongeveegd door aan zijn College van Bestuur te laten weten dat hij, met zijn negatieve oordeel, door de andere leden is overstemd. Ik – één van de drie leden, naast Van Boven en Terlouw zelf – wist dat nog niet en voel me nu in ieder geval vrij om ook een persoonlijke – maar korte en discrete – toelichting te geven op het advies van de commissie.

Wat was de opdracht aan de Commissie-Terlouw? Het ging er niet om of Debye in algemene zin moest worden gerehabiliteerd. Toegegeven, rehabilitatie is een vaag begrip, maar zo'n soort eerherstel zou in dit geval zijn neergekomen op Debye 'van alle smetten vrij' verklaren. Was dat onze taak geweest, dan zou ik er zelf nooit aan zijn begonnen. Rehabilitatie vergt een delicaat evenwicht tussen persoonlijke smaak, politiek oordelen en normbesef. Zij vraagt van de betrokkenen dat zij zich in de beschuldigde verplaatsen en een verklaring voor diens handelen proberen te geven. Welke intenties had Debye en hoe bracht hij deze in praktijk, tegen een uiterst gecompliceerde maatschappelijke achtergrond? Zoiets is geen werk voor een commissie die een paar weken krijgt om te beslissen. Nee, daarvoor is veel meer tijd nodig, en aan het eindoordeel moet een uitgebreide discussie tussen deskundigen voorafgaan – ongeveer het soort discussie dat nu in *Studium* is gevoerd. Het waardevolle rapport van Martijn Eickhoff bevat veel materiaal waarop rehabilitatie, of het tegendeel (de bevestiging van Debyes deconfiture) gebaseerd kan worden, maar het vormt nog slechts het begin van het traject.

De Commissie-Terlouw moest in principe slechts een ja/nee-vraag beantwoorden: kan het gebruik van de naam van Debye voor een wetenschappelijk instituut en een wetenschappelijke prijs worden gehandhaafd of niet? Deze op zichzelf al beperkte taak werd nog verder versmald door de omstandigheden. Essentieel voor het perspectief van de commissie was

*Universiteit Groningen. E-mail: D.F.J.Bosscher@let.rug.nl

het feit dat de Utrechtse universiteit in februari 2006 inderhaast (minder dan een maand nadat de eerste, achteraf door iedereen als tendentieus veroordeelde 'onthullingen' over Debye werden gepubliceerd) had besloten het Debye-instituut zijn naam te ontnemen, waarna Maastricht volgde. Alleen al door de opdracht aan de commissie lieten Utrecht en Maastricht doorschemeren deze actie achteraf prematuur te vinden. Daardoor raakte de genoemde ja/nee-vraag verweven met, en gekleurd door, een tweede: of er niet iets diende te worden rechtgezet. Wat waren de consequenties van het voldongen feit dat de Nobelprijswinnaar een ontluistering had ondergaan? De commissie trof met andere woorden geen blanco uitgangssituatie aan. De kwestie hoe verstandig het is instituten naar grote wetenschappers te noemen, was sowieso al veel te groot geworden om in dit kader te lijf te gaan. Zelfs de principiële vraag of Debye verdiende te worden vernoemd, was gerelativeerd door de stofwolk die rector magnificus Gispen en de zijnen hadden doen opwaaien. Ziedaar de taak die voor Terlouw c.s. overbleef. Debye is in het verleden vernoemd; dat is ongedaan gemaakt, maar hoe terecht was dat? Moet het ereteken hem ook in de herkansing worden afgenomen? Het is geen wonder dat de Commissie-Terlouw in deze gepolitiseerde sfeer haar toevlucht nam tot een depolitiserende, juridische redenering. Mijns inziens kon zij niet anders. Jegens Debye was in eerste instantie unfair gehandeld. Iets wat een minutieuze interne afweging vereist, was verworden tot snelrecht. In tweede instantie verdiende de beschuldigde het voordeel van de twijfel dat past bij een zorgvuldige rechtsgang.

Zo kom je tot 'marginale toetsing' van Debyes kwaliteiten en eigenschappen. Kunnen wij zeventig jaar na dato met redelijke zekerheid vaststellen ('bewijzen') dat hij zo ernstig heeft gefaald dat handhaving van de naamgeving van het instituut (Utrecht) en de prijs (Maastricht) deze beide universiteiten evident compromitteert? Alle feiten en conclusies die Eickhoff had aangedragen overziende, vond de commissie van niet.

Ik weet wel zeker dat als de vraag had geluid of het niet eens tijd werd een voorheen naamloos instituut naar Peter Debye te noemen, zij anders zou hebben geadviseerd.